

Program azotanowy obowiązuje

W dniu 12 lipca 2018r. w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej opublikowane zostało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 2018 r. w sprawie przyjęcia „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” (Dz.U. z 2018r. poz. 1339).

Wymagania programu azotanowego obowiązują od 27 lipca 2018 roku na obszarze całego kraju. Wyjątek dotyczy sporządzania planu nawożenia azotem, który zaczął obowiązywać od 1 stycznia 2019 roku oraz przepisów dotyczących obowiązku dostosowania powierzchni lub pojemności miejsc do przechowywania nawozów naturalnych (terminy uzależnione od wielkości produkcji):

- do 31 grudnia 2021 w przypadku podmiotów prowadzących chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie większej niż 210 DJP, w tym podmiotów prowadzących chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk czy też chów lub hodowlę świń powyżej 2000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior,
- do 31 grudnia 2024 dotyczy podmiotów prowadzących chów lub hodowlę zwierząt w liczbie mniejszej lub równej 210 DJP.

Gospodarstwa w zależności od powierzchni, intensywności i skali produkcji zwierzęcej czy roślinnej oraz intensywności produkcji muszą spełniać odpowiednie praktyki obowiązkowe.

Tab.1. Podział gospodarstw oraz rodzaje obowiązujących praktyk

Gospodarstwo	Powierzchnia lub ilość DJP w gospodarstwie	Praktyki obowiązkowe
mniejsze	Do 10 ha UR lub do 10DJP	Stosowanie Programu działań
średnie	Powyżej 10ha UR lub powyżej 10DJP	stosowanie Programu działań Ewidencja nawożenia azotem

duże	Gospodarstwo rolne o powierzchni powyżej 100 ha użytków rolnych, lub uprawiający uprawy intensywne (np. warzywa) na gruntach ornych na powierzchni powyżej 50 ha, czy też utrzymujący obsadę większą niż 60 DJP wg. stanu średniorocznego.	Stosowanie Programu działań Ewidencja nawożenia azotem oraz uproszczony plan nawożenia azotem (plan nawozowy oparty na bilansie azotu)
bardzo duże	Gospodarstwa prowadzące chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk albo chów lub hodowlę świń powyżej 2000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior oraz nabywcy nawozu naturalnego od tych podmiotów	Stosowanie Programu działań Ewidencja nawożenia azotem oraz plan nawożenia azotem oparty o analizę gleby. Plan musi uzyskać pozytywną opinię okręgowej stacji chemiczno-rolniczej a następnie należy go dostarczyć wraz z opinią stacji, wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) oraz wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska, właściwemu ze względu na miejsce stosowania nawozów naturalnych.

Plan nawożenia azotem opracowuje się odrębnie dla każdej działki rolnej i przechowuje się w gospodarstwie przez okres 3 lat od dnia zakończenia nawożenia wykonanego na podstawie tego planu.

Rolnicy którzy nie są zobowiązani do opracowania planu nawożenia azotem, stosują nawozy w takich dawkach które nie przekraczają maksymalnych ilości azotu działającego ze wszystkich źródeł dla upraw w plonie głównym określonych w programie działań.

Zgodnie z programem działań poniżej przedstawiono terminy stosowania nawozów mineralnych i nawozów naturalnych płynnych oraz nawozów naturalnych stałych

Tab. 2. Terminy stosowania nawozów

Rodzaj nawozów		Nawozy azotowe mineralne i nawozy naturalne płynne	Nawozy naturalne stałe
Rodzaj gruntów	Grunty orne	1 marca– 20 października	1 marca– 31 października
	Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym Załącznik nr 2 do Programu	1 marca– 15 października	
	Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym Załącznik nr 3 do Programu	1 marca– 25 października	
	Uprawy trwałe	1 marca– 31 października	1 marca– 30 listopada
	Uprawy wieloletnie		
	Trwałe użytki zielone		

- Terminy określone w tabeli 2 dla gruntów ornych, gruntów ornych na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 2 do Programu oraz gruntów ornych na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 3 do Programu nie dotyczą podmiotów, które będą zakładać uprawy jesienią po późno zbieranych przedplonach, buraku cukrowym, kukurydzy lub późnych warzywach. Dopuszczalna dawka azotu w wieloskładnikowych nawozach dla zakładanych upraw nie może przekroczyć dawki 30 kg N/ha. Należy szczegółowo udokumentować termin zbioru, datę stosowania nawozu, zastosowane nawozy i ich dawkę oraz termin siewu jesiennej uprawy.
- Terminy określone w tabeli 2 dla gruntów ornych, gruntów ornych na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 2 do Programu oraz gruntów ornych na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 3 do Programu nie dotyczą podmiotów, które nie mogły dokonać zbiorów lub nawożenia z uwagi na niekorzystne warunki pogodowe, w szczególności nadmierne uwilgotnienie gleby. Dla tych podmiotów termin graniczny stosowania nawozów to dzień 30 listopada.
- Terminów określonych w tabeli 2 nie stosuje się do nawożenia upraw pod osłonami oraz upraw kontenerowych.

- Nie stosuje się nawożenia na glebach odłogowanych (gruntach odłogowanych). Przed planowanym zakończeniem odłogowania dopuszcza się zastosowanie nawozów jesienią.

Podkreślono, że płynne i stałe nawozy naturalne należy przechowywać i składować w bezpieczny dla środowiska sposób, zapobiegający przedostawaniu się odcieków do wód i gruntu.

Zbiorniki na **płynne nawozy naturalne** powinny być przykryte oraz posiadać szczelne dno i ściany a ich pojemność powinna umożliwiać ich przechowanie przez okres **6 miesięcy**.

Miejsce do przechowywania **stałych nawozów naturalnych** musi być nieprzepuszczalne, a jego powierzchnia powinna umożliwiać ich przechowanie przez okres **5 miesięcy**

- Wykaz gmin, na terenie województwa świętokrzyskiego, na terenie których nawozy azotowe mineralne oraz nawozy naturalne płynne można stosować na gruntach ornych w okresie od dnia 1 marca do dnia 15 października (*Załącznik nr 2 do Programu*).

Województwo świętokrzyskie – brak

- Wykaz gmin, na terenie województwa świętokrzyskiego, na terenie których nawozy azotowe mineralne oraz nawozy naturalne płynne można stosować na gruntach ornych w okresie od dnia 1 marca do dnia 25 października (*Załącznik nr 3 do Programu*).

Tab. 3. Wykaz gmin z zał. 3w województwie świętokrzyskim

województwo	Kod gminy	Nazwa gminy
świętokrzyskie	2606012	Baćkowice
świętokrzyskie	2607022	Bałtów
świętokrzyskie	2603012	Bejsce
świętokrzyskie	2604012	Bieliny
świętokrzyskie	2610022	Bliżyn
świętokrzyskie	2607032	Bodzechów
świętokrzyskie	2604023	Bodzentyn
świętokrzyskie	2612012	Bogoria
świętokrzyskie	2611022	Brody
świętokrzyskie	2601013	Busko-Zdrój
świętokrzyskie	2604033	Chęciny
świętokrzyskie	2604043	Chmielnik

świętokrzyskie	2603022	Czarnocin
świętokrzyskie	2607043	Ćmielów
świętokrzyskie	2604053	Daleszyce
świętokrzyskie	2609022	Dwikozy
świętokrzyskie	2608013	Działoszyce
świętokrzyskie	2605012	Fałków
świętokrzyskie	2601022	Gnojno
świętokrzyskie	2605022	Gowarczów
świętokrzyskie	2604062	Górno
świętokrzyskie	2602012	Imielno
świętokrzyskie	2606022	Iwaniska
świętokrzyskie	2602023	Jędrzejów
świętokrzyskie	2603033	Kazimierza Wielka
świętokrzyskie	2661011	Kielce
świętokrzyskie	2608022	Kije
świętokrzyskie	2609032	Klimontów
świętokrzyskie	2613012	Kluczewsko
świętokrzyskie	2605033	Końskie
świętokrzyskie	2609043	Koprzywnica
świętokrzyskie	2613022	Krasocin
świętokrzyskie	2607053	Kunów
świętokrzyskie	2606032	Lipnik
świętokrzyskie	2604073	Łagów
świętokrzyskie	2610032	Łączna
świętokrzyskie	2609052	Łoniów
świętokrzyskie	2604082	Łopuszno
świętokrzyskie	2612022	Łubnice
świętokrzyskie	2602033	Małogoszcz
świętokrzyskie	2604092	Masłów
świętokrzyskie	2608032	Michałów
świętokrzyskie	2604102	Miedziana Góra
świętokrzyskie	2611032	Mirzec
świętokrzyskie	2604112	Mniów
świętokrzyskie	2604123	Morawica
świętokrzyskie	2613032	Moskorzew
świętokrzyskie	2602042	Nagłowice
świętokrzyskie	2604132	Nowa Słupia
świętokrzyskie	2601032	Nowy Korczyn
świętokrzyskie	2609062	Obrazów
świętokrzyskie	2602052	Oksa
świętokrzyskie	2612032	Oleśnica

świętokrzyskie	2603042	Opatowiec
świętokrzyskie	2606043	Opatów
świętokrzyskie	2612043	Osiek
świętokrzyskie	2607011	Ostrowiec Świętokrzyski
świętokrzyskie	2606053	Ożarów
świętokrzyskie	2601042	Pacanów
świętokrzyskie	2611042	Pawłów
świętokrzyskie	2604142	Piekoszów
świętokrzyskie	2604152	Pierzchnica
świętokrzyskie	2608043	Pińczów
świętokrzyskie	2612053	Połaniec
świętokrzyskie	2613042	Radków
świętokrzyskie	2605043	Radoszyce
świętokrzyskie	2604162	Raków
świętokrzyskie	2605052	Ruda Maleniecka
świętokrzyskie	2612062	Rytwiany
świętokrzyskie	2606062	Sadowie
świętokrzyskie	2609072	Samborzec
świętokrzyskie	2609011	Sandomierz
świętokrzyskie	2613052	Secemin
świętokrzyskie	ś 2602063	Sędziszów
świętokrzyskie	2604172	Sitkówka-Nowiny
świętokrzyskie	2603053	Skalbmierz
świętokrzyskie	2610042	Skarżysko Kościelne
świętokrzyskie	2610011	Skarżysko-Kamienna
świętokrzyskie	2602072	Słupia (Jędrzejowska)
świętokrzyskie	2605062	Słupia (Konecka)
świętokrzyskie	ś2605072	Smyków
świętokrzyskie	2602082	Sobków
świętokrzyskie	2601052	Solec-Zdrój
świętokrzyskie	2611011	Starachowice
świętokrzyskie	2612073	Staszów
świętokrzyskie	2605083	Stąporków
świętokrzyskie	2601063	Stopnica
świętokrzyskie	2604182	Strawczyn
świętokrzyskie	2610053	Suchedniów
świętokrzyskie	2612082	Szydłów
świętokrzyskie	2606072	Tarłów
świętokrzyskie	2601072	Tuczępy
świętokrzyskie	2607062	Waśniów
świętokrzyskie	2611053	Wąchock

świętokrzyskie	2609082	Wilczyce
świętokrzyskie	2601083	Wiślica
świętokrzyskie	2613063	Włoszczowa
świętokrzyskie	2602092	Wodzisław
świętokrzyskie	2606082	Wojciechowice
świętokrzyskie	2604192	Zagnańsk
świętokrzyskie	2609093	Zawichost
świętokrzyskie	2608052	Złota

W programie wyznaczono również wymogi dotyczące minimalnych odległości od poszczególnych zbiorników i cieków wodnych, na których nie wolno stosować określonych nawozów zawierających azot

Tabela 4. Odległości dotyczące zakazu stosowania nawozów

Na gruntach rolnych od brzegu				
Rodzaj nawozu	Brzegu jezior i zbiorników wodnych o powierzchni do 50ha	Brzegu cieków naturalnych	Brzegu rowów z wyłączeniem rowów o szerokości do 5m liczonej na górnej krawędzi brzegu rowu	Brzegu kanałów
Nawozy z wyłączeniem gnojowicy	5m	5m	5m	5m
Gnojowica	10m	10m	10m	10m
Na gruntach rolnych od:				
Rodzaj nawozu	Brzegu jezior i zbiorników wodnych o powierzchni powyżej 50ha	Ujęć wody, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017r.- Prawo wodne (Dz.U.poz.1566 i 2180 oraz z 2018r. poz.650 i 710)		Obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego
Wszystkie rodzaje nawozów	20m	20m		20m

Wprowadzenie Programu wiąże się także z ograniczeniami maksymalnej dawki azotu, jaką można zastosować pod daną roślinę. W przypadku nawozów naturalnych pozostaje dotychczasowy limit nawożenia 170 kg N/ha. Dla większości upraw określono jednak maksymalne limity nawożenia azotowego ze wszystkich źródeł (nawożenie naturalne + nawożenie mineralne).

Tabela 5. Maksymalne ilości azotu działającego ze wszystkich źródeł 1), dla upraw w plonie głównym (N w g/ha) dla plonów uzyskiwanych w warunkach uregulowanego odczynu gleby, zbilansowanego nawożenia azotem, fosforem i potasem (NPK) i stosowania integrowanej ochrony roślin.

Rodzaj uprawy	Maksymalne ilości azotu działającego ze wszystkich źródeł (N kg/ha)2)
Zboża	
Gryka	100
Jęczmień jary browarny	80
Jęczmień jary pastewny	140
Jęczmień ozimy	140
Kukurydza na ziarno	240
Mieszanki zbożowe na ziarno	140
Mieszanki zbożowo-strączkowe na ziarno	100
Owies	120
Pszenica jara	160
Pszenica ozima	200
Pszenżyto	180
Żyto populacyjne	120
Żyto mieszańcowe	150
Bobowate	
Bobik	30 kg z nawozów azotowych mineralnych lub 50 kg z nawozów naturalnych
Grochy	
Lędwian	
Łubiny	
Seradela	
Soczewica	
Soja	

Wyka	
Oleiste	
Gorczyca	120
Rzepak	240
Rzepak	180
Słonecznik (nasiona)	130
Inne oleiste	160
Okopowe	
Burak cukrowy	180
Burak pastewny	200
Ziemniak późny	180
Ziemniak wczesny	90
Inne	150
Pastewne	
Dynia pastewna	80
Kapusta pastewna	280
Kukurydza na zielonkę	240
Grunt w użytkowaniu kośno-pastwiskowym	160
Łąka 1 pokos	60
Łąka 2 pokosy	120
Łąka 3 pokosy	160
Łąka 4 pokosy	220
Mieszanki zbożowo-strączkowe na zieloną masę	100
Bobowate na zielonkę: esparceta, komonica, koniczyna, lucerna, nostrzyk i inne	30 kg z nawozów azotowych mineralnych lub 50 kg z nawozów naturalnych
Mieszanki bobowate z trawami	150
Owies na zielonkę	120
Perko	140
Rzepak	200
Słonecznik	120
Trawy w uprawie polowej	300
Żyto na zielonkę	120
Inne, w tym uprawy trwałe	

Chmiel	350
Facelia	100
Konopie	120
Len oleisty, nasiona	80
Len włóknisty, słoma	80
Mak	90
Proso	140
Sorgo, w tym zasiewy mieszane z kukurydzą	200
Tytoń	160
Rośliny energetyczne	
Miskant olbrzymi	100
Ślazier pensylwański	100
Pozostałe	80
Warzywa wieloletnie	
Warzywa: rabarbar	200
szczaw	150
chrzan	200
szparag	150
Warzywa polowe	
Arbuz	150
Bób	60
Brokuł	250
Brukiew	150
Brukselka	250
Burak ćwikłowy	150
Cebula	200
Cukinia	180
Cykoria	150
Czosnek	120
Dynia	200
Endywia	120
Fasola	60
Jarmuż	200
Kabaczek	180
Kalafior	350

Kalarepa	150
Kapusta	300
Koper	120
Koper włoski (fenkuł)	120
Marchew	200
Melon	150
Oberżyna	180
Ogórek	200
Papryka	300
Pasternak	150
Pietruszka	100
Pomidor	180
Por	250
Rzepa	140
Rzodkiew	140
Rzodkiewka	100
Sałata	100
Seler korzeniowy	250
Seler naciowy	200
Szczypiorek	110
Szparag	200
Szpinak	150
Rośliny sadownicze	
Sady	100
Krzywy owocowe	80
Truskawka	60
Uprawy szkółkarskie (sadownicze i ozdobne) polowe, gruntowe, kontenerowe	
Drzewa i krzewy owocowe, truskawki	120
Siewki ozdobnych gatunków liściastych	150
Siewki roślin iglastych	120
Krzewy liściaste	140
Krzewy iglaste	80

Byliny	60
Róże	150
Rośliny ozdobne uprawy polowe, gruntowe	
Hiacynt	250
Irys holenderski	200
Konwalia	120
Krokus	200
Lilia	180
Mieczyk	250
Narcyz	200
Piwonia	60
Rośliny na suche bukiety	80
Słonecznik na kwiat cięty	160
Szafirek	200
Tulipan	200
Zimowit	250
Inne gatunki gruntowych roślin ozdobnych	170

- 1) Z zastosowaniem równoważników nawozowych, z różnych źródeł w zależności od terminu stosowania
- 2) Maksymalne ilości azotu działającego ze wszystkich źródeł należy pomniejszyć o:
 - a) 20% – w przypadku gleb bardzo lekkich (do 10% cząstek o wymiarach poniżej 0,02 mm);
 - b) 10% – w przypadku gleb lekkich (11-20% cząstek o wymiarach poniżej 0,02 mm)

Sposób dokumentowania realizacji programu

Zgodnie z zapisami rozporządzenia wszystkie gospodarstwa o powierzchni większej lub równej 10 ha UR lub utrzymujące zwierzęta gospodarskie w liczbie większej lub równej 10 DJP według stanu średniorocznego zobowiązane są do:

- ✓ prowadzenia ewidencji zabiegów agrotechnicznych związanych z nawożeniem azotem,
- ✓ obliczeń maksymalnych dawek azotu, albo planu nawożenia azotem lub posiadania planu nawożenia.

Ewidencję prowadzi się w wersji papierowej w formie zapisów zawierających informacje o:

- ✓ dacie zastosowania nawozu,
- ✓ rodzaju uprawy i powierzchni uprawy, na której został zastosowany nawóz,
- ✓ rodzaju zastosowanego nawozu,
- ✓ zastosowanej dawce nawozu,
- ✓ terminie przyorania nawozu naturalnego, w przypadku zastosowania tego nawozu na terenie o dużym nachyleniu.

Ewidencję można prowadzić w formie elektronicznej lub papierowej/pisemnej, dokumentacja przechowywana powinna być w gospodarstwie przez okres 3 lat od dnia zakończenia nawożenia.

Tab. 6. Ewidencja zabiegów agrotechnicznych związanych z nawożeniem azotem (Załącznik nr 10 do Programu)

Data zastosowania nawozu ¹⁾	Uprawa, na której zastosowano nawóz (gatunek)	Powierzchnia uprawy (ha)	Powierzchnia, na której zastosowano nawóz (ha)	Rodzaj nawozu (zawartość N)	Dawka zastosowanego nawozu (kg N/ha)	Dawka zastosowanego nawozu (N/na) zastosowaną powierzchnię uprawy)

1) W przypadku nawożenia na terenie o dużym nachyleniu podaje się również datę przyorania lub wymieszania nawozu naturalnego z glebą.

Kary za naruszenie norm określonych w Programie

- **do 2 000 zł** maksymalnie za nieprawidłowe stosowanie nawozów,
- **do 3 000 zł** maksymalnie za nieprawidłowe przechowywanie odchodów zwierzęcych,
- **do 500 zł** maksymalnie za prowadzenie dokumentacji realizacji programu niezgodnie z Programem,
- **do 500 zł** maksymalnie za brak planu nawożenia azotu.

O tym, czy na dane gospodarstwo nałożyć karę, czy może wezwać je do naprawienia uchybień mają decydować pracownicy Inspekcji Ochrony środowiska. Będą oni mogli skontrolować każde gospodarstwo pod względem stosowania Programu działań. Inspektorzy będą mieli prawo do

korzystania z danych o gospodarstwie jakie posiada Agencja Restrukturyzacji i modernizacji Rolnictwa.

Źródło:

1. Rozporządzenie rady Ministrów w sprawie przyjęcia „programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” (Dz.U. z 2018 r. poz. 1339)

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001339/O/D20181339.pdf>

Anna Janus